

EIROPAS ZIŅAS

NR. 2. 2017. GADA APRĪLIS

ES 60. dzimšanas dienā izvirza jaunus mērķus

60
ROMA

“Globālie procesi mūs katru atsevišķi nostumtu malā. Būt kopā ir mūsu labākā iespēja, kā šos procesus ietekmēt un aizstāvēt mūsu kopīgās intereses un vērtības.” Tas uzsvērts Eiropas Savienības (ES) līderu samītā Romā [nule parakstītajā deklarācijā](#).

Dokumentā uzsvērta ES valstu solidaritāte un vienotība, taču pieļauta virzība uz priekšu dažādā ātrumā: “Mēs rīkosimies kopā – vajadzības gadījumā dažādos tempos un ar dažādu intensitāti, bet vienā un tajā pašā virzienā, kā esam to darījuši jau iepriekš.”

Ko šīs svinības Romā, parakstītais dokuments un “dažādā ātruma” Eiropa nozīmē iedzīvotājiem Latvijā?

Latvijai neatkarības atgūšana un atgriešanās Eiropas valstu saimā piepildīja sapni par brīvību. Mums Eiropas Savienība nozīmē brīvību, demokrātiju, vienlīdzību, tiesiskumu un cilvēktiesības. Tā mums ir arī devusi labklājību un drošību. Tādēļ Latvijai svarīgi saglabāt to, kas ES jau sasniegts:

- **atbalsts** studentiem, zinātnei un kultūrai;

- **kopīga ārpolitika**, kas padara Latviju spēcīgāku;

- valūtas, finanšu un ekonomikas **stabilitāte**;

- tīrāka vide, mūsu **dabas aizsardzība**, pārtikas drošība un kvalitāte;

- iespēja **brīvi pārvietoties** un tirgoties, jo no katra iemaksātā eiro ES budžetā mēs iegūstam četrus.

Eiropas Komisijas jau iepriekš publicēts dokuments, kas tiek saukts par [Balto grāmatu](#) un ietver konkrētus priekšlikumus turpmākai darbībai, paredz vairākus iespējamus ES attīstības virzienus, no kuriem katrs 2025. gadā ļautu ieraudzīt atšķirīgu Eiropu. Latvijai svarīgi, lai ES

neapstātos pie sasniegtā un tās balss pasaulē kļūtu tikai spēcīgāka. Mēs esam izjūti Eiropas Savienības paplašināšanās spēku, tagad arī citiem, kas īsteno ES vērtības un apņemas tās veicināt, jādod šāda iespēja, uzsver Ārlietu ministrija.

Arī Latvijas valdības vadītājs [Māris Kučinskis pēc deklarācijas parakstīšanas](#) uzsvēra: “Mums jāieklausās iedzīvotāju viedoklī. ES ir jāattīstās tādos virzienos kā drošība, ekonomikas un sociālais progress. Pēdējā laika notikumi ir pierādījuši, ka ES ir nepieciešams. Ļoti iespējams, ka Lielbritānijas iedzīvotāju lēmums par izstāšanos no ES jeb Brexit ir “sapurinājis” Eiropu, liekot tai vairāk domāt par nākotni, nevis būt pašapmierinātai un pat guļošai, kā tas ir bijis pēdējos gadus.” ■

Atzīmējot Eiropas Savienības dibināšanas 60. gadskārtu, 25. martā Romā pulcējās dalībvalstu pārstāvji, lai atskatītos uz sasniegto un izvirzītu jaunus mērķus. Tikšanās laikā ES valstu un valdību vadītāji, tostarp arī Latvijas premjers Māris Kučinskis parakstīja Romas deklarāciju

Eiropas ziņas ir Latvijas Ārlietu ministrijas, Eiropas Parlamenta Informācijas biroja Rīgā un Eiropas Komisijas pārstāvniecības (EKP) Latvijā kopīgs izdevums.

To finansē EKP. Gaidīsim Jūsu komentārus, atsauksmes un ierosinājumus un ierosinājumus e-pastā: raksti@raksti.lv

Pamatakmens mūsdienu Eiropai

Romas līgumi, it īpaši līgums par Eiropas Ekonomiskās kopienas (EEK) dibināšanu, ir visas mūsdienu Eiropas Savienības (ES) pamatā. Kā līdz tam nonāca un ko tas dod pašreizējā situācijā?

Pēc cilvēces vēsturē postošākā – II Pasaules kara – beigām, par svarīgāko politisko prioritāti Eiropā kļuva nepieciešamība novērst jauna kara iespēju. Tāpat ļoti būtiski bija nodrošināt Rietumeiropas demokrātisko valstu vienotību konfrontācijas ar PSRS izveidoto komunistisko Austrumeiropas valstu bloku dēļ. Tā kā galvenās pretrunas Rietumeiropā vienmēr bija pastāvējušas starp Vāciju un Franciju, tieši abu šo valstu izlīgums un aizvien ciešāka, abpusēji izdevīga ekonomiskā sadarbība – šādi panākot iespējamo konfliktu starp tobrīd Bonnu un Parīzi novēršanu nākotnē – tika un joprojām tiek uzskatīta par galveno priekšnoteikumu Eiropas integrācijai.

Sāka ar ogļēm un tēraudu

Par pirmo soli tā virzienā gan tikmēr kļuva jau 1951. gada 18. aprīlī parakstītais Eiropas Ogļu un tērauda kopienas (European Coal and Steel Community, EOTK) jeb Parīzes līgums, kas stājās spēkā 1952. gada 25. jūlijā. EOTK izveidi kā pirmais ierosināja toreizējais Francijas ārlietu ministrs Robērs Šumans 1950. gada 9. maijā, uzskatot to par veidu, kā novērst iespējamās nākotnes karus starp Franciju un Vāciju. Dokumentu parakstīja ne tikai toreizējā Vācijas Federatīvā Republika jeb Rietumvācija un Francija, bet arī Itālija un Beniluksa valstis – Beļģija, Nīderlande un Luksemburga. Jāuzsver gan, ka EOTK jau sākotnēji tika uzskatīts par tikai pirmo posmu ceļā uz kādu “Eiropas federāciju”, plānojot kopēja ogļu un tērauda tirgus principus pakāpeniski attiecināt arī uz citām ekonomikas nozarēm, bet vēl vēlāk radot arī tā dēvēto politisko Eiropu. Šī iemesla dēļ Parīzes līgums tika noslēgts uz ierobežotu laika periodu – 50 gadiem. Tas beidza pastāvēt 2002. gada 23. jūlijā, kad visus EOTK resursus un aktivitātes pārņēma nu jau apvienotā Eiropa.

Savukārt faktam, ka pirmās šajā ceļā tika izraudzītas tieši ogļu un tērauda rūpniecības nozares, bija kā simboliska, tā ekonomiska jēga. Minētajā laika posmā tieši abas šīs nozares tika uzskatītas gan par valstu labklājības, gan militārās varenības galvenajiem balstiem. Tādēļ Parīzes

līgumā paredzētā brīva preču aprite un brīva piekļuve ražošanas resursiem ogļu un tērauda nozarēs, konkurences noteikumu ievērošana un cenu pārskatāmība, pastāvīga tirgus uzraudzība, kā arī atbalsts abu nozaru modernizācijai un reorganizācijai, vienlaikus novērsa iespējas gan līgumu parakstījušajām valstīm izmantot ogļu un tērauda rūpniecības resursus militarizācijai, gan padarīja izdevīgu starpvalstu ekonomisko sadarbību šajās jomās. Tāpat Parīzes līgums radīja iespēju sagatavot priekšnoteikumus jau nākošo – tā dēvēto Romas līgumu – noslēgšanai.

Pateicoties Parīzes līgumam tika izveidotas tādas institūcijas kā tā dēvētā Augstā iestāde, Parlamentārā asambleja, Ministru padome, Eiropas Kopienų Tiesa un Padomdevēju komiteja, kas visas tādā vai citādā veidā ir mūsdienu apvienotās Eiropas priekšteces.

Kopējais tirgus

Apvienotās procesi gan neritēja tik gludi, kā nereti tiek apgalvots, un eirooptimistiem savā ziņā nācās vilties jau drīz pēc Parīzes līguma parakstīšanas, kad toreizējais Francijas premjers-ministrs Renē Plevēns nāca klajā ar ierosinājumu izveidot arī vienotu Eiropas armiju (piedevām situācijā, kad pat vairākums viņa tautiešu bija pret Vācijas militārā potenciāla atjaunošanu). Atbilstīgi šai iecerei, bija plānots izveidot Eiropas Aizsardzības kopienų, kura pastāvētu vienlaikus ar otru jaunveidojumu – Eiropas Politisko kopienų. Tomēr no šiem plāniem nācās atteikties, jo Francijas parlaments – Nacionālā asambleja – 1954. gadā atteicās tos atbalstīt.

Tas lika skaidri saprast, ka strauja visa veida integrācija nav reāla, un process būs ilgs. Taču tādēļ jau drīz notika 1955. gada jūnija Mešinas konference. Tās gaitā tika izteikti priekšlikumi EOTK parakstījušo sešu valstu integrāciju turpināt, izveidojot savienības arī muitas un atomenerģētikas jomās. Līgumi par tām – attiecīgi Eiropas Ekonomisko kopienų (EEK) jeb Kopējo tirgu (Common Market) un Eiropas Atomenerģijas kopienų (EAEK jeb Euroatom) – tika parakstīti Romā 1957. gada 25. martā (tādēļ tie arī tiek dēvēti par Romas līgumiem) un stājās spēkā

1958. gada 1. janvārī.

Nemot vērā, ka laika gaitā tieši līgums par EEK dibināšanu kļuva par, iespējams, pašu galveno platformu mūsdienu Eiropas Savienības izveidei, bieži tiek pieminēts tikai šis dokuments un runāts par Romas līgumu, nevis līgumiem.

Vienlaikus ar tiem tika parakstītas (un arī stājās spēkā) vienošanās par to, ka Parlamentārā asambleja un Eiropas Kopienų tiesa būs visām valstīm kopīgas iestādes. Tiesa, pirmajā piegājienā neizdevās panākt vienošanos par kopīgām izpildinstitūcijām – šis dokuments tika parakstīts 1965. gada 8. aprīlī un ir pazīstams kā Apvienotās līgums, jo ar Eiropas Kopienų Padomes un Komisijas izveidi tika pabeigta iestāžu apvienošana.

EEK līgumā bija paredzēti tādi principi kā muitas nodokļu atcelšanu starp dalībvalstīm, kopēja ārējā muitas tarifa (jeb kopējas tirdzniecības politikas), lauksaimniecības un transporta politikas ieviešana, Eiropas Sociālā fonda un Eiropas Investīciju bankas izveide, kā arī – kas ļoti būtiski! – ciešu attiecību starp dalībvalstīm attīstīšana. Savukārt kopējā tirgus nepieciešamība tika pamatota ar vajadzību nodrošināt brīvu preču apriti un tā dēvētos ražošanas mobilitātes faktorus (brīvu darbaspēka un kapitāla apriti, kā arī pakalpojumu sniegšanas brīvību).

Ļoti augsti mērķi (kopīga energoresursu tirgus izveide, kas ļautu paaugstināt arī dzīves līmeni) bija iekļauti arī Euroatom līgumā, tomēr jau pavisam drīz izrādījās, ka atomenerģētika ir cieši saistīta ar tādām sensitīvām jomām kā nacionālā aizsardzība un nacionālās intereses, no kurām EEK līguma dalībvalstis tomēr negrasījās atteikties. Šo iemeslu dēļ Euroatom līguma mērķi ar laiku kļuva ievērojami piezemētāki.

Zem EEK karogiem

Kopumā galvenais Romas līgumu rezultāts bija tas, ka pēc Apvienotās līguma parakstīšanas un EEK valstu izpildinstitūciju apvienotās, tieši EEK kļuva par dominējošo starp visām kopīgi izveidotajām organizācijām. Rezultātā priekšplānā izvirzījās vienotā EEK sistēma, EEK ietvaros tapušās kopīgās iestādes utt., kas izpaudās kā visu trīs kopienų apvienošana EEK 1967. gadā (lai gan visas kopienų vienlaikus saglabāja savu neatkarīgo statusu) un ļāva gan turpināt apvienotās Eiropas veidošanu, gan piesaistīt jaunas EEK dalībvalstis. Paši līguma pamatprincipi, neraugoties uz grozījumiem un citām pārmaiņām, ir saglabājušies līdz pat mūsdienām.

Pirmā EEK paplašināšanās notika vēl 1973. gadā, kad kopienai pievienojās Dānija, Īrija un Lielbritānija, kurām 1981. gadā sekoja Grieķija, bet 1986. gadā – Spānija un Portugāle. (Arī Norvēģija 1970. gadu sākumā risināja sarunas par pievienošanos EEK, tomēr valsts iedzīvotāji referendumā to noraidīja.)

EEK sistēmas ietvaros 1979. gadā arī notika pirmās Eiropas Parlamenta vēlēšanas, bet 1985. gadā tika parakstīts Šengenas līgums par atvērto

robežu telpu. Tāpat 1986. gadā parādījās apvienotās Eiropas karogs, kā arī tika parakstīts Vienotās Eiropas akts – līgums, kura ietvaros tika pārskatīts veids, kā stājas spēkā kopējie lēmumi, sekmēta tirdzniecības barjeru starp kopienų dalībvalstīm atcelšana, kā arī vēl vairāk paplašināta Eiropas politiskā sadarbība. Visbeidzot pēc Dzelzs priekšvara krišanas 1990. gadā, Vācijas atkal apvienotās un bijušās Vācijas Demokrātiskās Republikas jeb Austrumvācijas iekļaušanās EEK Vācijas sastāvā, vispirms, 1992. gadā, tika apstiprināti tā dēvētie Kopenhāgenas kritēriji. Tie bija paredzēti Centrālās un Austrumeiropas reģiona valstīm, kuras vēlas pievienoties kopienai. 1993. gadā stājās spēkā Māstrihtas līgums, kas mainīja kopienų struktūru un nosaukumu – Eiropas Ekonomikas kopienų kļuva par Eiropas Savienību.

Līdz šim pēdējie grozījumi EEK sistēmā ir 2007. gadā parakstītais Lisabonas līgums, kas stājās spēkā 2009. gadā.

Priekšā vēl diskusijas

Patlaban – Romas līgumu parakstīšanas 60. gadadienā – apvienotā Eiropa kārtējo reizi atrodas krustcelēs. Nākošo divu gadu laikā – līdz Lielbritānijas aiziešanai no apvienotās Eiropas – gan dalībvalstīm, gan kopējām institūcijām jāatrod visiem pieņemams risinājums par turpmāko ES modeli, kas nesolās būt viegls process. Tomēr līdzšinējā vēsturiskā pieredze liecina, ka kompromisu atrašana nav arī nekas neiespējams un Romas līguma idejas nebūtu nav norakstāmas.

Turklāt, kā minēts iepriekš, iezīmēti arī iespējami ES nākotnes scenāriji. Latvijas interesēs ir saglabāt un attīstīt līdzšinējā ES integrācijas procesā sasniegto, tai skaitā vienoto tirgu un četras pamatbrīvības, kas ieviestas EEK līgumā, Šengenas telpu, kā arī vienotās valūtas zonu. Tāpat Latvijai svarīgi, lai tālākās diskusijās par Eiropas nākotni, kas pēc Romas sanāksmes turpināsies līdz pat gada beigām (iespējams, par vēlamo ES attīstības modeli dalībvalstu un valdību vadītāji varētu vienoties decembra vidū), notiktu, balstoties uz trim būtiskiem pīlāriem – vērtībām, drošību un labklājību. ■

Romas līgumu 60. gadadienā apvienotā Eiropa kārtējo reizi atrodas krustcelēs

Visa Eiropa vienā dienā

Arī šogad Latvijā ar dažādiem pasākumiem **9. maijā** vērēnīgi tiks atzīmēta **Eiropas diena**, aicinot domāt par **Eiropas vērtībām** un uzsverot Eiropas Savienības nozīmi Latvijas attīstībā.

Piedāvājam nelielu ieskatu tajos sarīkojumos, kam nepieciešama iepriekšēja pieteikšanās vai sagatavošanās:

Ceļojums pa Eiropas Savienību

Skolēnu grupas no jebkuras Latvijas vietas 9. maijā aicinātas apmeklēt un iepazīties ar dažādu institūciju darbu.

■ Durvis jauniešiem vērš gan ES dalībvalstu (Dānijas, Francijas, Grieķijas, Igaunijas, Īrijas, Nīderlandes, Lielbritānijas, Lietuvas, Polijas, Slovākijas, Somijas, Spānijas, Vācijas un Zviedrijas), gan Eiropas Austrumu partnerības valstu (Gruzijas un Ukrainas) vēstniecības. Tās iepazīstinās ar savu darbu Latvijā, rīkos tikšanās ar diplomātiem, kā arī stāstīs par savu valstu kultūru, ģeogrāfiju un tūrisma iespējām. Skolēniem būs iespēja arī skatīties video filmas, aplūkot izstādes un piedalīties dažādās spēlēs.

■ Interaktīvas un izzinošas aktivitātes jauniešiem organizēs arī ES māja, Ārlietu ministrija, Saeima un Eiropas Elektronisko sakaru regulatoru iestādes birojs (BEREC Office).

Foto: Ārlietu ministrija

■ Par to, kā īstenoti ES fondu finansēti projekti, skolēni varēs uzzināt Bauskas pils muzejā, biedrībā Cerību spārni, Dzīvnieku pensijā Ulubele, SIA Getliņi EKO, SIA Immerman Woodworks, SIA Karavela, Latvijas Nedzirdīgo savienībā, Koka arhitektūras centrā, koncertzālē Lielais Dzintars, Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvaldē, a/s MADARA Cosmetics, Nacionālajā botāniskajā dārzā, Neatliekamās medicīnas palīdzības dienestā, SIA ZAAO, Rīgas apgabaltiesā, Valmieras Sv. Sīmaņa evaņģēliski luteriskajā draudzē, Starptautiskajā lidostā Rīga, kā arī zinātniskās centrā ZINOO Rīga.

Īpaša programma paredzēta arī Ārlietu ministrijā (Kr. Valdemāra ielā 3, Rīgā), kur būs iespēja gan noskaidrot informāciju, piemēram, par drošu ceļošanu, gan piedalīties konkursā, apskatīt dažādas izstādes un piedalīties citās aktivitātēs.

Plašāk [par iestāžu piedāvātajām aktivitātēm](#), kā arī pieteikšanos var uzzināt [ES mājas lapā internetā](#).

Piedalies Eiropas eksāmenā!

Eiropas dienā (9. maijā no plkst. 8 līdz 21) jebkurai interesentam būs iespēja tiešsaistē pārbaudīt savas zināšanas par Eiropu **īpašā eksāmenā**, atbildot uz jautājumiem par ES vēsturi un attīstību, institūcijām, Latvijas dalību ES, jauniešu iespējām, ikviena iedzīvotāja saikni ar Eiropas Savienību u.c.

Jautājumi tiks dalīti četrās vecuma grupās: 5.-6.klase (20 jautājumi), 7.-9.klase (20 jautājumi), vidusskola un pieaugušie (30 jautājumi). Eksāmena kārtošana tiks dotas 20 minūtes. Labākie tiks arī pie balvām!

Plašāk – internetā

Vairāk informācijas par plānotajiem 9. maija pasākumiem savā apkaimē meklējiet Eiropas dienai veltīto [pasākumu kartē](#) vai nākošajā Eiropas ziņu lapā.